

Najperva je svetloba, iztok sonca in krog sonca plavajočih svetov. Ona je nedvomljivo najbližnja prijateljica in sorojakinja vsega življenja, in o tem oziru velja gotovo več kakor menimo navadno. Vsaka stvar živi popolneje, več ko uživa dobrotljive svetlobe. Odvzemite kaki rastlini, kaki živali svetlobo: v kratkem bo zgubila najprej svojo jakost, zaostala bode v rasti, ter poginila konečno popolnoma, če jo še tako redite obilno, še tako pridno glešate. Tudi človek obledí, če v tmíni živi; on obnemaga in se otópi ter zgubi poslednjič vso jakost, kar je viditi očitno na tistih nesrečnikih, ki zaperti mnogo let v temnicah bivajo pod zemljo. Slavni zdravnik Hufeland (po ktereга bukvah sostavili smo deloma toti spis) terdi clo, da organiško (životno) življenje mogoče je le ondi, kjer vlada svetloba; v podzemeljskih votlinah, v katerih biva vedna temota, naznanja se le to, kar imenujemo neorganiško (neživotno) življenje. Ondi nič ne diha, nič ne čuti; jedino kar nahajamo v tmíni, je plesnjivec ali mahovina, najnižje bilje v prirodi; pa tudi na tem se kaže, da rodi se večidel na trohljivi lesovini, ktera je nekoliko uživala, morebiti še uživa prijetne svetlobe na zraku. Navadno tudi obračajo se rastline, posebno njih cvetje, prek solncu ter serkajo željno njega oživljajoče žarke. Tako gleda visoka sončnica v milotoplo sončno obličje, ter se vertí vedno za njim; gotovo jo mika prav po nebeski luči. Svetloba je tedaj najperva moč, ktera pomaga življenju; v tmíni pak, nad ali pod zemljo, kamor ne segajo ogrevajoči sončni žarki, ni dihanja, ni življenja.

Druga ne manj dobrotljiva prijateljica životvorne moči je gorkota. Ona sama utegne razviti prvi kal življenja. Ko je zima vesvoljno naravo zavila v belosnežno zagrinjalo, ter je vso mervto in tiho, ni drugega treba, kot da pomladanska topla sapa potegne po njej, in obudijo se vse spijoče moči. Bolj ko se bližamo nadborjanskim krajinam, po katerih vladata večni led in mraz, bolj nahajamo mervto vse; ne biva ondi ne mala živad, ne raste ne bilje; le v globinah ogromnega morja iščejo in dobivajo velikanske živali nekoliko gorkote, kitovi namreč, delfini pa morski medvedje. Da kratko govorim: Kjer je življenje, ondi je tudi gorkota; obé ste zvezane nerazločljivo vkup. Gorkota daje življenje, in od življenja izvira gorkota, da je težko včasih določiti, kaj da je vzrok v obéh, in kaj je učinek. Gorkota budí najpervo življenje, ona pa hrani tudi najmanjšo iskrico v životu napol mervtega človeka.

Tretja prevažna hrana življenja je čisti podnebni zrak. Ni bitja, ktero bi popolnoma brez zraka moglo živeti; če odtegnemo zdravi zrak ljudém ali živali, umerjejo hipoma ali kmali potem. Vidi se pa, da zrak je kaj upliven, posebno iz tega, ker dihaajoča žival ima več životvorne moči kot nedihajoča. Dozdeva se nam, da najbolj hrani životvorno moč taisti obstojni del zraka, ki mu pravijo kislic (Lebensluft); tudi so tega v najnoveji dóbi, v kterež čudotvorna kemija učila je čistega kislica si pripraviti, tudi so tega, pravim, čistega dali dihati ljudém, ki so bolehalí, pa ktere so hotli zdravniki posebno krepčati ali oživljati. Kislic je tudi zares tista stvar v podnebnem zraku, ktera prihaja, ko dihamo, v krí, ter jo rudeči pa oživlja.

Tudi čista voda je prijateljica življenja. Ona ima tudi nekaj kislica v sebi, ter je nam neobhodno potrebna za užitek in nebrojne opravila človeškega življenja.

Terditi smémo tedaj po pravici, da svetloba, gorkota, zrak in voda so tisti pravi pomogleji, ki hranijo in redijo životvorno moč; druge jedila mesene, mlečne, močnate itd. redijo se vé da tudi, vendar največ dele in ude životne, kterim dostavljajo, kar se jim je pogubilo bilo životne moči. Brez gori omenjenih čveterih pomoglejev življenja pa ne more bivati nobena stvar, ne človek ne žival; njih uživamo, njih se radujemo vedno in povsod na totem prelepem zemeljskem okrogu. J. Š.

Jedna želja v zadevi našega slovnika.

Slovenci sicer nimajo tako starih jezikovih spomenikov kakor Indi v svojih Vedih, Gerki v Homeru, Germani v svoji Eddi,—al imena gor, bregov, rek, krajev, oseb itd. ohranjujejo nam še jezikovih zakladov neskončno velike važnosti.

Nemci so do teh zakladov že svoje oči obrnili in Förstemanovo in Müllenhofove dela o starih nemških imenih so neprecenljive za jezikoslovce. Tudi naš slavni Vuk Karadžić ni preziral imen gor, rek, oseb, marveč jih je jemal v svoj rečnik, ravno tako neumerljivi Jungmann.

Tudi v slovensko stran našega besednjaka bi se mogle jemati imena te verste, vendar vsega s primetkom topiške (krajne) lege, postavimo, za razjasnenje: Primsko: ime ostre gore, — Kobansko, ime občine po bregovji, — Jodlj, ime brega, — Udno, ime bregovatega gojzda, — Judar, ime kmeta na bregu stanuvajočega, — Dokša, ime rodbine iz kerstnih bukev ali urbarskih starih pisem, — Prikoršek, ime kmeta pri pečevji stanuvajočega, — Latorje, ime vesí v močvirni legi, — Idenik, kraj na bregovji, — Idria, mesto med gorami, — Logatec, ime sela med logovjem, — Magounik, ime brega, — Unca, ime reke, — Čaven, ime brega (iz kalen, litev. kalnas, breg) čau — kal, ime brega, — Malič, ime gore, — Kerduš, ime ostre pečine, — Ukna peč, ime ostre pečine, — Svarožnik, ime kmeta, — Mitau, ime kmeta, — Mitalo, ime brezdna ali občine v brezdu stoječe, — Adrije, ime občine po bregovji itd.

V vseh teh imenih, ktere se nahajajo po Štirskem, Koroškem in Kranjskem, tičijo prestare korenike, na primer: adri v sansk. breg, pečina, kala, sansk. breg, lat. collis, slov. kal, Udheja v sansk. Waldgegend, Waldberg itd. Dosti takih imamo, ktere si Keltomani prisvojujejo, akoravno so obče blago slovenskega in keltiškega jezika, kakor bal, balc, Berg, — dres, Pass, Weg, Durchgang bei einem Gebirge, — gerak, Ufer, schroffer, felsiger Bergrücken, zato Gerečja, ves kraj brega pečovatega ob Dravi, — mōn iz moln sansk. mala, Berg, drevanski mōl, primeri moléti, hervorragén, zato Molna. Mōna, Moniše, Mōnata, ponemčeni „Monsberg“ s pleonazmom, kakor „Kahlenberg“ itd.

Zbirajte tedaj domorodci, pa poslušajte: kako narod izgovarja in opustite vse etimologiranje in tolmačenje, ker v teh rečéh se celó Boppi, Grimmi in Potti večkrat spodtikujejo.

Davorin Terstenjak.

Smešnica.

Nov smenj.

Imeli so v nekem kraju nov smenj. Ljudí je iz vseh krajev toliko privrelo, da se je vse terlo. Tudi grajšak tistega kraja gré iz radovednosti na smenj. Spotoma sreča nekega znanega kramarja in ga popraša: „Je li danes kaj dober smenj?“ Kramar odgovorí: „Ne vém, ker ga nisem pokušil. Gospod ga še dalje vpraša: „Ali je kaj dosti ljudí?“ Kramar spet odgovorí: „Ne vém, jih nisem štel“. Gospoda ti odgovori razžalijo. Drugi dan dobí kramar od gospoda pečat, da se v tréh dnéh pod sklečo štrafo v grajšini skazati mora, pa tako, da peš ne bo prišel, ne se pripehljal, tudi ne prijezdari, tudi ne smé priti ne bos, ne obut.

Kramar misli in misli, kaj naj bi storil, in si tole izmisli. Vzame zajca, si ga obesi na herbet za zadnje nogi in verže plajš čez-nj; se vsede na kozla, pa le z eno in boso nogo, drugo pa v škorno vtakne, ki ni poplata več imela, in tako jo proti grajšini odrine. Z eno nogo se je namreč na kozla operal, z drugo pa po tléh kruncal; ni bil tedaj ne bos ne obut, kakor mu je bilo naloženo.

Gospoda je zdaj snadost (firbec) naganjala, kako da jo kramar bo zvil. S kozlom tako pridšemu kramarju

proti grajšini se gospod že od deleč na vés glas smeja. Kramar v grajšino stopivši gré molcé s kozlom po stopnicah. Do vrat pridši poterka, in gospod namesto da bi „Noter!“ rekel, se le zadere: „Kdo je?“ Kramar odgovori: „Uni, ki ga notri ni“. Na to gospod vrata odpre in kramarja serpo pogleda, ter hlapca pokliče rekoč: „Pripeli dva huda psa, da raztergata tega zarobljenca“. Ko psa prideta, ju nahujska nad-nj. Psa pa, namesto da bi kramarja popadla, se mu še le dobra delata, ker sta zajca pri njem ovohala. Gospodu se je precej dozdevalo, da kramar nekaj za plajšem tiši, ter mu ukaže v sobo stopiti. Ko v sobo stopi, sta psa še bolj prijazna. Zdaj kramar zajca spusti, psa pa za njim skočita, da hočeta vse podreti. Gospod pa je bil vesel, da jo je kramar tako zvil, ukaže hlapcu: „Pelji tega sleparja v klet, in daj mu iz vsakega soda piti, samo iz tistega ne, iz katerega jez pijem; kadar ga napojiš, ga dobro oklesti z bičem, ki v kleti za durmi visi, in potlej ga spusti“.

Ko je kramar že iz vsakega soda pil, hoče tudi še od tistega, iz katerega piti mu je gospod prepovedal. Hlapec pa tega ne dopusti. Zdaj se kramar na pipo zavalí, jo izdere ter po kleti zažene, hlapec pa naglo pavec v sodovo luknjo vtakne, da bi vino ne izhahljalo. Kramar to viditi, naglo za bič popade in jame hlapca po plečah udrihovati. Ko gospod pokanje sliši, reče: „Le ga, le ga! kar ga največ moreš, da bo vedil, kakošen je bil nov smenj“. Kramar pa mu odgovarja: „Sej ga, sej ga, kar nar več morem“. Ko gospod sliši, kako da poka, zavpije: „Dosti je! sedaj jenjaj in ga spusti“. Kramar neha hlapca pretepati, in ko vidi za durmi pol teleta viseti, ga sname, verže čez rame, s plajšem pokrije in korači iz grajšine. Gospod pa pri oknu gleda in mu reče: „No, prijatelj, zdaj boš vedil, kakošen je bil nov smenj; si skupil, da boš pomnil!“ Kramar pa mu odgovori: „Bog Vam poverni, gospod žlahni; skupil sem, da komaj nesem. Z Bogom!“ Po „Sedmici“ J. M.

Odperto pismo.

Slovinci!

Le nekoliko mescev še, in Terst in lepa Italija se nam bota tako blizo primaknila, da ju bo hodil gledat in obiskavat, kdor se le kolikokaj gibati more. Blagega serca odpirate Vi gostoljubno vsakemu unajniku brez razločka rodovine vrata do svojega serca in blaga — v svojo domovino, in se zanašate pri unajnih narodih enakega sprejetja. — Ne da bi unajnim narodom kaj žalega sponašal, Vas pa vendar opomnim, da se Slovenec pri njih take prijaznosti le takrat razveseliti zamore, ako si je ključ do njih serca oskerbel. Ključ do človeškega serca je živa beseda, je jezik. Kdor se s svojim bližnjim pogovarjati ne ume, bo pri njem le malo in slabo opravil. — Da bi tudi Vam mogoče bilo si ključ do serca Talijanov (Lahov) oskerbeti, sem vam spisal dvoje bukvic: talijanski besednjak in talijansko slovnico.

Do zdaj so Slovenci le po nemških bukvicah ali pa v Italii se talijanskega (laškega) jezika učili. Iz omenjenih bukvic, ki sem Vam jih spisal, se lahko vsaki Slovenec, ako le slovenski brati zna, domá talijanskega jezika naučí. Talijanski jezik pa ni le lep jezik, on je tudi mnogim, posebno trgovcem potreben. Moj besednjak, kateri še to dobro ima, da so vse slovenske besede v njem tudi z nemškimi pomenki oskerbljene, je na dvoje razdeljen, namreč: na slovensko-nemško-talijanski, in talijansko-nemško-slovenski del.

Naj bo to oznanilo za zdaj zadosti; ob kratkem bote z „Novicami“ dobili vsaki en list omenjenega besednjaka za pokušnjo in povabilo na njegovo naročbo. Nada sem se zdravo, da bo to za Vas zloženo delo, med vami ravno tako obilno prijatlov štelo, kakor obilno jih je imel pred nekimi leti moj „ilirsko-nemačko-talijanski rečnik“ med Jugoslavjani.

V Terstu.

J. Drobnič.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Reke 13. marca. —i— Že davnej se nismo nobenim bukvam tako čudili, kakor nekim laškim, ki so te dni na dan prišle. Napis ti knižuri je „Porta orientale“. Poslušajte, kakega kova je. Pisatelj seda najpred na Pegaza nadahnjeno popisovaje, kako imenitno za vse jutrove dežele je slovensko in horvaško-istrijansko primorje; kupčija treh svetov (!) se bo pred ali pozneje tū stakala. Narod ondi stanujoč se bo med vsemi drugimi najsrečnejega čislal. Pač se bodo drugim ljudstvom od deleč gledajočim sline cedile! Naš mojster si je tedaj sledeče izmislil. Ker so prebivavci teh v prihodnosti blaženih dežel večidel Slovenci ali Horvatje, razmatra on to zemljo tako rekoč za prazno; Slovancov sicer ne taji, marveč je tako milostljiv, da jim tudi za naprej živeti dá, — al ker so po njegovih besedah le gole trupla brez duha, je v svojih bukvah lijak nastavil, skoz katerega bo italijansko maslo v nezabeljene slovanske možgane vrelo! Al šalo v kraj! Omenjena knižura je tako polna predpustnih laží in hudobnega natolcevanja, da ni vredna daljnega pretresa. Le nekaj hočemo pisarja vprašati: Seje li žito za primorje Slovan ali Lah? Je mar daljna velika kupčija v laških, in ne v horvaških in gerških rokah? Se li z obertnostjo vsake verste po primorji Lah pečajo, ali pa Slovenci, Horvati in nekoliko naseljenih Nemcov? Kteri mornarji se po celem svetu bolj cenijo: ali laški ali pa slovanski zlasti dalmatinski? Pojmo še na znanstveno polje. Kdo je kaj slišal o kaki laški literaturi ali umetnosti v slovanskem primorji? — Almanahi namreč dandanašnji v slovstvo ne spadajo. Če so Djažić, Baraković, Gundulić in sto in sto drugih Italijani bili, potem bomo radi italijansko omiko v slovanskem primorji priznali. Vém, da pisar „Portae orientalis“ postavljenim vprašanjem ne bo odgovoril, — al tudi ni treba. Tega, kar so Slovani na svojem primorji, ne bodo mali laški mestjani sem ter tje razkropljeni nikdar nadomestili.

Iz Gorice 15. marca. * Ko se je bilo mesca novembra goriško poslanstvo Nju Veličanstvoma v Sežani — na meji našega okroga — poklonilo, so blagovolili presvetli Cesar obljubiti, da bojo vernivši se iz Italije „svoje zveste Goričane“ obiskali. Berž so se začele posvetovanja o pripravah za spodoben sprejem; pa s tako skrivnostno se je ravvalo, da se je v občinstvu le toliko zvedilo, da bo „Travnik“, ta sivostara priča slovanske nekdanjosti, serce vseh svečanost in središe ozaljšanja. Mesca februarja je bilo več kot polovica hiš polikanih po tistih ulicah, kodar ste imele se Nj. Veličanstvi peljati, in mestna županija je dala pri tej priložnosti mnogo stavnih poprav izpeljati. Iz odrov, ki so se začeli v drugi polovici pret. mesca postavljati, se ni moglo uganiti, kaj se bode izcimilo. Ko nam pa telegraf na duri poterka in veselo novico oznani, da 8. marca bo Gorici sreča došla ljubljena Vladoarja sprejeti, glej! kot da bi čaral, se v vsakem kotu, kamor se ozreš, vsaki hip kaj novega ugleda, kar bom skušal ob kratkem in v časoslovnem redu popisati.

Nad vodomotom na Travniku se vzdiguje silno ličen turšk „kiosk“ prav v izhodnem okusu, z gerbi, vojaškimi podobami, venci itd., obložen z neizrekljivo gostimi svetilnicami. Zraven njega stojita še dva druga manjši kioska z umetnima vodomotoma, obdanimi s školji in smrečevjem. Na stranéh okrož. poslopja, kjer je bilo stanovanje Nj. Veličanstvoma pripravljeno, ste nizki in bolj borni hiši pokrite s stolpoma po šegi srednjega veka, na katerih se bereta lepa in pomenljiva latinska napisa. Med ulicami se razlikuje šolska, ki pelje iz Travnika proti zahodu do novega mosta čez Korenj (potok), kodar se bo v kratkem nov vhod v mesto odperl, da mu ga ne bo para. Po ti ulici so napravljene zvezde po kolih in vse polno balonov, in konec dolge, ravne ulice pri mostu se vzdigujete prezračne piramidi, krona in monogram Nj. Vel. Na gradu razširja orjašk cesarsk orel svoje perute z laškim podpisom: „Zvestoba, uda-